

OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ

A KATOLIKUS ÓVODA,
MINT A VALLÁSOS NEVELÉS SZÍNTERE

AZ ÉRZELMI, ERKÖLCSI ÉS VALLÁSOS NEVELÉS
KOMPLEXITÁSÁNAK MEGVALÓSULÁSA
AZ ÓVODÁSAINK MINDENNAPI ÉLETÉBEN

Apor Vilmos Katolikus Iskolaközpont
Győr

2006.

BEVEZETŐ GONDOLATOK

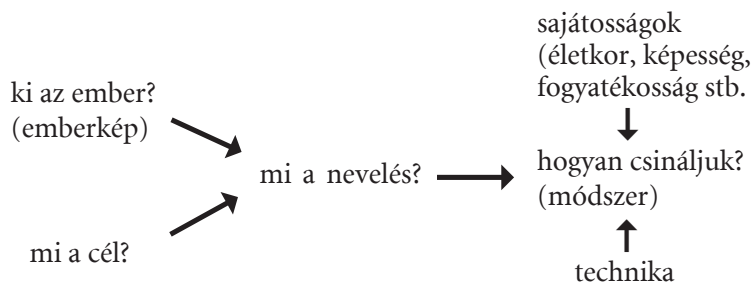
Örömmel olvastam a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet pályázati felhívását, annak témamegjelölését. Úgy látom, hogy hazánkban a rendszerváltozás után megalakult, újraalakult katolikus óvodákban, nevelőtestületekben még mindig nagy a bizonytalanság: mit is jelent a keresztény nevelés, vallásos nevelés, mit, mennyit és hogyan adjunk át a kicsinyeknek Jézus tanításából, a mennyei Atya üzenetéből. Át kell gondolnunk, és ki kell dolgoznunk az eddig felhalmozódott keresztény pedagógiai tudás, a bibliai nevelési elvek és a mindennapi óvodai élet gyakorlati tapasztalatai alapján azt a cél- és eszközrendszert, azokat a tevékenységformákat, amelyek biztosítják a katolikus óvodákban a keresztény nevelést.

Nagy felelősség, sok munka és nagy öröm részt venni ebben a folyamatban. A Jóistentől kegyelmet, az intézményünk vezetőitől bizalmat, a kolléganőktől támogatást, sok jó ötletet, őszinte kritikát kaptam a munkához. A gyerekektől, szülőktől, „kívülállóktól” kapott visszajelzések és a látható gyümölcsök biztatnak bennünket, hogy jó úton járunk. Ezért vállalkoztam arra, hogy bemutassam azokat a nevelési elveket és gyakorlati formákat, amelyeket a mindennapokban próbálunk megvalósítani munkatársaimmal az óvodánkban.

I. A KERESZTÉNY EMBERKÉP ÉS PEDAGÓGIAI GONDOLKODÁS

Mi a nevelés? Van e keresztény pedagógia? Teszi fel a kérdést tanulmányában Pálhegyi Ferenc pszichológus. Tovább gondolva a kérdést – mitől lesz az óvoda, és a benne folyó nevelés katolikus? Úgy hiszem, nagyon fontos, hogy először is az elvekkel legyünk tisztában, elevenítsük fel a fogalmak tartalmát Pálhegyi tanár úr segítségével: a pedagógiai munkát az emberképről alkotott elképzelések határozzák meg.

Az alapvető összefüggések rendszerét jól érzékelteti a következő ábra¹:

„Az évszázadok során sokféle emberkép és sokféle pedagógia jelent meg. Ezt a sokféleséget azonban a könnyebb áttekinthetőség kedvéért leegyszerűsíthetjük három fő típusra. Vannak, akik szerint az ember mechanikus lény (1), mások szerint biológiai lény (2), azaz magasan fejlett állat; végül vannak, akik azt állítják, hogy az ember – ember (3), semmilyen más élőlényhez nem hasonlítható. A három emberképnek megfelelően háromféle pedagógiai gondolkodásról beszélhetünk: viselkedést formáló (1), ösztönerőket szabályozó (2) és humanista pedagógiáról (3)².”

Napjainkban a humanista emberkép és pedagógia térhódítását figyelhetjük meg (főbb képviselői a történelem során: Rousseau, Montessori, Adler, Rogers, Thomas Gordon, Waldorf pedagógia Rudolf Steiner „antropozófiája” alapján). A humanista pszichológia és pedagógia sok fontos felismeréssel gazdagította tudásunkat, de nem tehetünk egyenlőség jelet a humanista és keresztény nevelés közé.

A humanista pszichológia alapgondolata, hogy az emberben tevékenységének és fejlődésének minden lehetősége benne van. Ezek a lehetőségek önmaguktól is kibontakoznak, ha nem korlátozzuk mesterségesen a gyerekek tevékenységét tiltásokkal, szabályokkal. A humanizmus emberképe: az ember független lény, aki eleve jó. Az ember az erkölcs forrása. Hogy mi a jó, az erkölcsös, az a társadalomtól, a kultúrától, a többségi döntéstől függ. Az ember a maga ura, a törvényt is az ember alkotja. Ennek megfelelően a humanista nevelés célja az, hogy az önmegvalósítást elősegítse: minden korlátozást és tiltást kiiktat a gyerekek életéből, a „pozitív én-képet” dicsérrettel, elismeréssel erősíti, a büntetésnek minden formáját kerüli.

Ezzel szemben a keresztény emberkép a következő: az Ószövetségből megtudhatjuk, hogy Isten az embert saját képmására, hasonlatosságára teremtette (vö. Ter 1,26-31). Az ember hivatása Isten képét hordozni, Őt képviselni a világban. A bűnbeesés óta (Ter 3,1-23) azonban az ember Isten eltorzult képe lett. A keresztény nevelés lényege az istenképűség helyreállítása. Át kell adnunk az életünk feletti uralmat Istennek, értékrendünknek alapvetően meg kell változnia – meg kell térnünk! Pál apostol így ír erről: „Újuljatok meg gondolkodástok szellemében, és öltöztetek magatokra az embert, aki Isten képére igazságban és valódi szentségben teremtettet” (Ef 4,23-24). A Biblia tanítja azt is, hogy az „új teremtés” nem a nevelés eredménye (nem is önmegvalósítás), azt maga Isten végzi el bennünk (kegyelem). Az isteni teremtés csodája a földbe vetett mag is. Kicsírázik, szárba szökken, levelet hajt, virágzik, termést hoz. Mindez nem a kertész munkája, hanem a Teremtő által behelyezett program szerint megy végbe. Mégis nagyon sok múlik a kertész munkáján is, már a magvetés előkészítésében, majd a palánta gondos ápolásában.³

„Keresztény nevelésünk célja a hit ébresztése, fejlesztése, az egész személyiség gazdagítása, hogy a gyermek képessé váljon majd az elkötelezett döntésre, a felnőtt keresztény életre. Példaadó és hitvalló aktív tagja legyen a keresztény kö-

zösségnek, és így tudjon eljutni végső céljához, az üdvösséghez – az Istennel való végső közösséghez.”⁴

A gyermek fejlődésben lévő ember. Nem tulajdon, akivel azt tehetünk, amit akarunk. A gyermek a Szentírás szerint Isten ajándéka, gyümölcs, jutalom, ékeség. Isten a szülei, nevelőire bízta, hogy segítsék őt növekedni szeretetben és igazságban. Gyökössy Endre így értelmezi az evangéliumi nevelés célját: a gyermeket neveljük arra, hogy:

- tudjon szeretni, mert jó az, ami szeretetben valósul meg,
- tudjon másokért élni,
- legyen olyan belső mértéke (lelkiismerete), amely szabadabbá teszi, hogy szolgáló módon ne azt tegye, amit mindenki, ha az nincs összhangban önmagával, ne féljen azt cselekedni, amire az Ige és a Lélek indítja,
- tudjon és merjen csodálkozni ott, ahol mások közömbösek,
- gondolkodjon akkor is, amikor a legtöbb ember csak utánozza a másikat,
- nyitott maradjon akkor is minden és mindenki iránt, amikor mások „becsukódnak”,
- tudja megkülönböztetni a lényegest a lényegtelenről, az értékest az értéktelenről.⁵

A KERESZTÉNY NEVELÉS LEGFONTOSABB MÓDSZERE A PÉLDAMUTATÁS

„Minden kereszténynek joga van keresztény nevelésre, mert újjászületett új teremtménnyé lett vízből és Szentlélekből, Isten gyermekének hívják és valóban az is...”⁶ Már kétezer éve az Egyház legfőbb feladata a hit, a keresztény tanítás továbbadása. Az Ósegyházban a katekézis (hit-tanítás) csak a felnőttekre irányult. A gyerekek hitoktatásával a szülők foglalkoztak, a gyerekek elé élték a krisztusi életet. Ma is a szülők elsődleges joga és lelkiismeretbeli kötelessége gyermekeik keresztény nevelése, de többségük csak akkor tud ennek eleget tenni, ha segítséget kap munkájához és élő kapcsolatba kerül az Egyház közösségével.

A KERESZTÉNY ÓVÓNŐ SZEMÉLYISÉGE

Nekünk, a katolikus óvodában dolgozó óvónőknek különösen nagy a felelősségünk, mert a keresztény közösség nevében neveljük a gyermekeket. Ezért elkötelezett kereszténnyé kell válnunk: tisztában kell lennünk a keresztény embereszménnyel, a végső céllal (üdvösség), a keresztény tanítás tartalmával. Tudnunk kell, hogy csak élő hitű, elkötelezett keresztény pedagógus képes a hitre nevelni a gyerekeket, tehát vallásosságunk nem magánügy. Nyújtsunk keresztény erkölcsi mintát a gyerekeknek és a szülőknek is (lelkiismeretes nevelőmunka, igazmondás, igazságosság, önfegyelem, tiszteletteljes beszéd, jóakarátú, okos szeretet, visszafogott öltözködés, hűség a nemzethez, a hazához, az intézményhez). Gyermekekhez fűződő viszonyunkat a jóakarátú, okos szeretet jellemezze,

amely elvárás támogat, fegyelmez, de ha szükséges vigasztal és megbocsát. Szűz Mária példájára jellemezzon bennünket nyitottság, türelem, elfogadás a gyerekekhez, a családjaikhoz, a munkatársakhoz fűződő kapcsolatainkban. Szem előtt kell tartanunk, hogy a szaktudás megszerzése, majd az állandó önképzés, a pedagógia, pszichológia, a társadalomtudományok és a hitélet terén, a szakkönyvek, a lelki olvasmányok, a szaklapok figyelemmel kísérése, a továbbképzéseken való aktív részvétel teszi lehetővé a lelkiismeretes nevelőmunkát.

Jellemezzon bennünket a keresztény remény, merjünk ráhagyatkozni Isten gondviselésére a nevelőmunkában is: imádkozzunk a ránk bízott gyermekekért, családjaikért a nevelőközösséggel és a szülőkkel együtt is.

A DAJKA SZEREPE AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

Magatartásával, beszédstílusával, öltözködésével, egész lényével hatást gyakorol a gyermekekre. Arra törekszünk, hogy a dajka is tartsa szem előtt a keresztény értékrendet, és a gyerekekhez, szülőkhöz való viszonyát a keresztény szeretet jellemezze. Megismertetjük velük óvodánk és az adott óvodás csoport óvónőinek nevelési célját, feladatait, módszereit, eszközeit, és arra törekszünk, hogy a pedagógiai munka közvetlen segítőivé váljanak.

II. KATOLIKUS ÓVODÁNK A GYERMEKEKÉRT VAN

A gyermekek érdeke mindenek felett áll. Az óvodás korú gyermek életkori sajátosságaiból fakadóan kiszolgáltatott. Ezért alapvető követelmény a kisgyermek emberi méltóságának, jogainak biztosítása, a testi-lelki-szellemi szükségleteinek kielégítése az óvodai nevelés teljes eszközrendszerével.

AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK LEGFŐBB IGÉNYE AZ ÉRZELMI BIZTONSÁG

„A gyermek olyan, mint a tükör. A szeretetet nem kezdeményezi, de visszatükrözi... A feltétel nélküli szeretetet feltétel nélküli szeretettel viszonzza.”⁷

„Az érzelem a környezet, a tárgyak, a másik személyek ösztönzései által kiáltott tudatállapot bennünk (öröm, bánat harag, düh, félelem, szorongás...). Megkülönböztetünk magasabb rendű érzelmeket: intellektuális, esztétikai, morális érzelmeket, amelyek energia-töltést adnak cselekedeteink számára. Minden embernek van egy veleszületett érzelmi alapbeállítottsága, ami állandósult érzelmi jelleget jelent (pl. optimista, pesszimista), de a legtöbb érzelmi reakciónk életünk folyamán a nevelődéssel alakul ki.”⁸ Daniel Goleman *Érzelmi intelligencia* című könyvében így ír: „Ez az érzelmi tanulás az élet legelső pillanataitól kezdve zajlik a gyerekkor folyamán. A szülő és a gyermek közt végbemenő apró közbá-

tékoknak mind van érzelmi aláfestése, s ezekből az ismétlődő üzenetekből alakítják ki a gyerekek az évek folyamán érzelmi beállítottságuk lényegét és lehetőségeit... Az élet első három-négy éve folyamán a kisded agya kétharmad részt kifejleszt, s ilyen ütemben soha már finomodni nem fog. Ebben az időszakban a kulcsfontosságú tudnivalók – mindenekelőtt az érzelmek terén – könnyebben vésődnek be, mint később.”⁹

Nagy meglepődés töltött el, amikor – tíz-tizenkét éve – egyre többet hallhattunk, olvashattunk az érzelmi intelligenciáról: végre a neki kijáró helyre került az érzelmi nevelés. Sok gyermek és felnőtt szenved attól, hogy „nagy szíve” van, de a memóriája nem megbízható – „lassan vág az esze”. De a fordítottját is tapasztalom: amikor a kiváló értelmi képességekkel megáldott emberek híján vannak az empátiának, a türelemnek, a nagylelkűségnek – érzelmi életük visszafogottabb, így embertársaikkal való kapcsolataik nehézkesek. „Nem abban van az élet mértéke, hogy mekkorát tud kérdezni az ész, hanem abban, hogy milyen nagyot tud felelni a szív” (Ch. Dupont)¹⁰. Ma már a tudomány azt is megállapította, hogy az érzelmek összekötő szerepet töltenek be az értelem és ösztönvilág, a tudatalatti világ között. „A gyerek által később elsajátított érzelmi képességek ráépülnek az élet hajnalán megszerzett alapokra... erre támaszkodik mindenfajta tanulás. A National Center for Clinical Infant Programs jelentést bocsátott ki, melyben leszögezik, hogy a jó iskolai előmenetelt nem a gyerek tárgyi tudásából lehet megjósolni, sem abból, hogy szokatlanul korán megtanul olvasni, inkább érzelmi és társas megnyilvánulásaiából: ha magabiztos és érdeklődő, ha tudja, milyen magatartást kívánnak tőle, és képes ellenállni a helytelenkedés csábításának, ha képes várni, utasítást követni és segítségért fordulni az oktatóhoz, ha képes óhajainak kifejezést adni, kijönni a többi gyerekkel... A gyerek iskolaérettsége a legalapvetőbb tudástól függ: hogyan kell tanulni. A jelentés hét kulcsfontosságú elemét sorolja fel ennek a döntő jelentőségű képességnek, melyek mind az érzelmi intelligenciához kapcsolódnak: önbizalom, kíváncsiság, céltudatosság, önkontroll, a társas kapcsolódás képessége, kommunikációs érzék, együttműködés. Hogy a gyermek így felvértezve lépi-e át az első osztály küszöbét, nagyban függ attól, hogy szüleitől – és az óvodában – milyen mértékben kapta meg a „szívvel kezdés”-hez elengedhetetlen gondoskodást.”¹¹

„A katolikus óvodánkban tehát alapvető feladatunk az elfogadó, védettséget nyújtó, szeretetteljes, örömteli légkör kialakítása. Ez az érzelmi nevelés alapja, amely által előjönnek a gyermekekből a „jó gyümölcsök” (ld. 1Kor 13,4-7). Az érzelmi nevelés célja, hogy a gyerekek egymás közötti és a felnőttekkel való viszonyát is a szeretet megnyilvánulásai jellemezzék: a bizalom, a türelem, az önzetlenség, a megértés, az egymásra figyelés, a nagylelkűség, a jószándék, a segítőkészség, az empátia és az együttérzés.

Az érzelmekre nem elég buzdítani a gyermekeket, hanem ki kell váltani belőlük azokat. „Ne szeressünk szóval, se nyelvvel, hanem tettel és igazsággal!”

(1Jn 3,18) A mindennapi élethelyzetekben lehetőséget, élményeket kell biztosítanunk számukra, hogy a különböző érzelmeket átélhessék, példát lássanak maguk körül – az érzelmi fűtöttség sugározzon belőlünk. Fogalmazzuk is meg érzéseinket, hogy az átéléshez szóbeli kifejezés is kapcsolódjon. Ross Campbell Életre szóló ajándék c. könyvében azt ajánlja, hogy bártan mutassuk ki a szeretetünket:

- szemkontaktussal, mosollyal,
- testi érintkezés útján tanúsított melegséggel (simogatás, ölbe vevés, ölelés...),
- egyénre irányuló osztatlan figyelemmel és
- fegyelmezással.

Campbell így fogalmaz: minden gyermeknek van egy úgynevezett „érzelmi tankja”, érzelmi szükséglete. A gyermek csak akkor boldog, kiegyensúlyozott, csak akkor teljesít képességei szerint, és akkor fegyelmezhető, ha érzelmi tankja nem apad el.¹²

Gary Chapman Családi összhangzattan c. könyvében szintén a szeretet kifejezésének fontosságáról ír: semmilyen nevelési vagy tanítási módszer nem lehet igazán hatékony, ha a gyermek nem érzi szülei, nevelői szeretetét. Chapman öt „szeretetnyelvet” különböztet meg:

1. elismerő szavak,
2. minőségi idő – amikor csak a gyermekre figyelünk,
3. testi érintkezés,
4. ajándékozás – amelyben a figyelmesség a fontos,
5. szívességek.

Bár ezek a „szeretetnyelvek” a szülő-gyermek kapcsolatra íródtak, nagyon jól használhatók az óvónő-gyermek kapcsolatban is. Igaz, hogy a magas gyermeklétszám miatt egyre nehezebb figyelmet fordítanunk az egyéni bánásmódra, de tudatos odafordulással kifürkészhetjük óvodásaink elsődleges szeretetnyelvét. Figyeljük meg, hogyan szokták leggyakrabban kimutatni felénk a szeretetüket, és azt is vizsgáljuk meg, mit kérnek tőlünk a legtöbbször.¹³

AZ EMBER LEGBELSŐBB LÉNYÉT TEKINTVE KÖZÖSSÉGI LÉTEZŐ

Az ember annyira rá van szorulva másokra, hogy nélkülük sem személyileg nem tud létezni, sem képességeit nem tudja kibontakoztatni. Az „én-te” között összekötő kapocs a szeretet (vö. 1Jn 4,20-21). A keresztény szeretet mértéke önmagunk szeretete. Nem lehetünk személyválogatók sem, hiszen mindenki Isten képmása és Krisztus megváltottja. A katolikus óvodában is ennek a keresztény gondolkodásmódnak kell érvényre jutnia: az ember csak akkor talál

önmagára, ha rátalál a hitben az Istennel való közösségre, s ebben élve tekint a másik emberre, ill. ebbe akarja bevonni a másik embert.

A szocializáció a gyerekek bevezetése a társadalmi környezetbe. Az elsődleges szocializáció helye a család: a szociális tanulás a születéskor kezdődik abban a környezetben, ahová születik a gyermek. Az anya, majd a többi családtag közvetíti felé a benyomásokat a világról, és utánzás, modellkövetés útján sajátítja el a magatartásmódokat, a tevékenységformákat, az értékeket. Ezért olyan fontos, hogy az óvoda szoros együttműködésre törekedjen a családdal. A másodlagos szocializáció helye az óvoda, ahol a 3-7 éves gyerekek szociális tanulásának tudatos, szakszerű irányításával a pusztán együttléttől eljutnak az együvé tartozásig, az együttműködésig, ugyanakkor az egyes gyerekek „én- képe” differenciálódik, „én-tudata” megerősödik.¹⁴

A perszonalizáció (személyvé válás) során a normák, a külső elvárások belsővé válnak.

A jó közösség kialakulását elősegítik a közös célok, a csoport, az óvoda hagyományai, a csoport életét szabályozó szokásrendszer, az értelmes fegyelem, a közös ünneplés. Szem előtt kell tartanunk, „hogyan teremtés és megváltás rendjében három alapvető közösség létezik: a család, a társadalmi közösség a közzé alapján, az üdvösség rendjében pedig az Egyház.”¹⁵ A katolikus óvodánkban, az ott dolgozó keresztény nevelőközösségnek tehát az is feladata, hogy a gyerekeket és családjaikat bevonjuk az Egyház közösségébe is.

AZ ÉRZELMI NEVELÉSEL KAPCSOLATOS FELADATAINK ÓVODÁNK NEVELÉSI PROGRAMJÁBAN

- Példamutató, ösztönző, elfogadó magatartásunkkal éljük a gyerekek elé a követendő példát.
- Teremtünk érzelmi biztonságot nyújtó szeretetteljes, családi, elfogadó, örömteli légkört óvodánkban.
- Alakítsunk ki pozitív érzelmi kapcsolatot felnőtt és gyermek; gyermek és gyermek, felnőttek és felnőttek viszonylatában is.
- Állítsunk közös célokat a gyermekközösségek elé.
- Szervezzünk közös programokat, ünnepléseket a csoportok között, az iskolaközponttal, a plébániával, és más keresztény óvodákkal is.
- Alakítsunk ki az egyes csoportok és az óvoda életét szabályozó szokásrendszert, törekedjünk az értelmes fegyelemre.
- Az egyes gyerekek helyes önismeretének, önbecsülésének kialakítása, az értékes tulajdonságok, adottságok kidomborítása.
- Az egyes gyerekek aktivitásának, önállóságának, kommunikációs képességeinek fejlesztése, a „barátkozások” elősegítése.

A nevelési év jeles napjai óvodánkban:

- Veni Sancte – tanévnyitó családi szentmise
- Adventi vásár
- Farsang
- Május 1. – májusfa állítása, tavaszünnepe
- Ovi hangversenyek
- Anyák napja
- Az iskolaközpont névadójának emléknapja
- A rendalapító emléknapja – gyermeknap
- A mindenkori nagycsoportosok búcsúztatása, évváró műsora
- Te Deum – hálaadó, tanévzáró családi szentmise

Állami ünnepek, amelyekről megemlékezünk (az életkori sajátosságoknak megfelelően):

- március 15. – az 1848/49-es polgári forradalom és szabadságharc ünnepe
- október 23. – az 1956-os forradalom és szabadságharc ünnepe

Az óvodai gyermekközösség alakulásának első eredménye, ha minden gyermek jól érzi magát, ha mindenkinek van „helye” a csoportban. A perifériára szorult gyermekekre fokozottan figyelniük kell, példaadó együttjátásunk, közös játékokra ösztönző ötleteink, a gyermekek értékes jellemvonásainak kiemelése biztosan javít a helyzeten. Speciális problémák esetén megfelelő szakember segítségét kell kérniük.

„Az igaz ember az, aki Istennel jár” (Mik 6, 8)

A Teremtés könyvében ez áll: „...és látta Isten, hogy mindaz, amit alkotott, nagyon jó volt...” (Ter 1,31). Minden valóság, ami megőrzi Istentől való függőségét, az jó. A rossz kiindulópontja a Gonosz, aki nem fogadja el az Isten terve szerinti üdvrendet. Aki úgy fordul teremtett jóhoz, hogy közben elfordul Istentől, az bálványimádó. A bűn olyan, mint a gyermek hálátlansága az Atya iránt. Ezek kulcsfogalmak az erkölcs bibliai-teológiai megalapozásához. „Az erkölcs olyan minőség, mely az emberi cselekedet és a végső cél között fennáll: ha jó a cselekedet, akkor segíti az embert a végső céljához való eljutásában (üdvösség), ha rossz, akkor megakadályozza azt”. Ebben segíti az embert a törvény és a lelkiismeret. A törvény: Isten kinyilatkoztatott parancsai (Tízparancsolat, Isten- és emberszeretet). A lelkiismeret: a törvény bensőkké válása, amely helyes döntésekben nyilvánul meg.

Az erkölcsi nevelés célja, hogy segítsük a gyerekeket abban, hogy saját magukat és környezetükhöz való viszonyukat tudatosan a krisztusi élet szerint szabadon formálhassák.¹⁶ Jézus egyik példázata szerint az Isten országa olyan értékes igazgyöngy, amelyért a kereskedő mindenét eladja, hogy megvehesse

(ld. Mt 13,45-46). Jézus tanítványait az jellemzi, hogy alapvetően megváltozik a szívük, vagyis átalakul az értékrendjük. Ennek megfelelően a bibliai szemléletű pedagógia lényege az értékrend átalakulásának segítése.¹⁷ Fontos, hogy a gyerekek helyes erkölcsi mintát, példamutató embereket lássanak maguk előtt és azonosulni tudjanak velük. „A nevelőnek... a gyermekeket vezetni kell, ahogyan a keleti pásztor vezeti a nyáját (előtte jár, a juhok pedig követik őt)... A pásztor (nevelő) tekintélyt képvisel; bátorító magatartása mellett fontos eszköze a szeretetből fakadó fegyelmezés is. Ezzel tudja megőrizni a rábízottakat a lelki, szellemi, erkölcsi fejlődésre ártalmas külső hatásoktól. Végül a pásztor gondoskodik a bárányok táplálékáról is: az ismeretanyagon túl – és azzal együtt – értékeket közvetít”.¹⁸

A Biblia nyomatékosan felszólít az engedelmességre, a szülői (nevelői) tekintély megtartására: „Gyermekek, fogadjatok szót mindenben szüeleiteknek, mert ez kedves az Úrnak!” (Kol 3,20). Fontos feladatunk, hogy megtanítsuk a gyerekeket az engedelmességre, az együttműködésre. James Dobson Az akaratos gyerek c. könyvében így fogalmaz: két fontos üzenetet jutassunk el e gyermek értelméhez - 1. Jobban szeretlek, mint azt elképzelni tudnád. Drága vagy nekem, és megköszönöm Istennek minden nap azt a kiváltságot, hogy nevelhetlek. 2. Mivel szeretlek, meg kell hogy tanítsalak arra, hogy szót fogadj nekem. Ez az egyetlen módja annak, hogy vigyázni tudjak rád, és meg tudjalak védeni olyan dolgoktól, amelyek ártalmadra lehetnének.¹⁹

A szülők (nevelők) vezető szerepének fontos helye van a gyermek fejlődésében, mert ezáltal felkészül a tekintély különböző formáinak tiszteletben tartására is, amelyekkel élete során találkozik majd (iskola, rendőrség, munkakapcsolatok, stb). Van egy még fontosabb oka is a szülői-nevelői tekintély fenntartásának: megtanulják elfogadni a Jóisten vezetését. A Teremtő azzal a feladattal bízott meg bennünket, hogy képviseljük Őt gyermekeink előtt. Az Isten két jellemvonását kell visszatükröztünk: a feltétel nélküli szeretetet, és azt, hogy a mindenható Isten engedelmisséget vár el gyermekeitől.²⁰

Pál apostol az Efezusi levélben így fogalmazza meg a nevelő felelősségét: „És ti apák, ne ingereljétek haragra gyermekeiteket, hanem neveljétek őket fegyelemben és az Úr intelmével!” (Ef 6,4). Fontos, hogy a gyerekek számára kijelöljük a jó utat, korlátokat helyezünk el, amelyek biztonságot adnak számukra. A jó korlátnak van értelme – megóvja a gyermeket. A jó korlát egyértelmű – világosan érthető, hogy mit nem szabad, és csak annyi van belőle, ami feltétlenül szükséges; a túl sok szabályt nem lehet betartani.²¹

AZ ERKÖLCSI NEVELÉSSSEL KAPCSOLATOS CÉLJAINK ÉS FELADATAINK
ÓVODÁNK NEVELÉSI PROGRAMJÁBAN

- Segítségünkkel a gyerekek saját magukat és a környezetükhöz fűződő viszonyukat Jézus tanítása szerint tudják formálni.

- A jót és a rosszat, a helyes és helytelen cselekedeteket képesek legyenek megkülönböztetni.
- Az igazság szeretetére, becsületességre nevelés.
- A szülők, nagyszülők, nevelők, felnőttek tiszteletére nevelés.
- Engedelmségre, önfegyelemre, állhatatosságra, felelősségtudatra nevelés.
- Tudjanak örülni mások örömeinek.
- Képesek legyenek a megbocsátásra, kiengesztelődésre, az egymáshoz való alkalmazkodásra.
- Társaikhoz, szüleikhez, nevelőikhez fűződő viszonyukat a figyelmesség, a türelem és segítőkészség jellemezze.
- Nemzeti értéinkhez, a szülőföldünkhöz való szeretetteljes, jó viszony kialakítása – hazafiságra nevelés.

Feladataink:

- Helyes erkölcsi mintát kell nyújtanunk a gyerekeknek.
- Motiválttá kell tenni őket, hogy személyes érdekeltségük alakuljon ki a nevelési folyamatban.
- A feladat végrehajtásában oda kell állnunk a kisebbek mellé.
- A kicsi haladást is dicsérettel jutalmazzuk, következetesek legyünk az elvárásokban.
- Szeretettel fegyelmezzünk:
  - › A hibát, a rossz cselekedetet marasztaljuk el, nem a bűnöst.
  - › Az el nem végzett munkát el kell végezni.
  - › A hibát helyre kell hozni.
  - › A jóvátétel igazságos legyen, további erőfeszítésre késztesen.
  - › Kerüljük a tárgyi jutalmazást.
  - › Balesetveszély, életveszély, rongálás, lelki terror esetén tiltással, „kiemeléssel” éljünk.
  - › Óvodánkban tilos a testi fenyegetés, az ijesztgetés és a megszegényítés!
- A keresztény ünnepekhez kapcsolódó népszokásokkal, a népi kultúra gazdag világával ismertessük meg a gyerekeket.

ELINDÍTÁS A KERESZTÉNY ÉLETBE

Csanád Béla Keresztény valláspedagógia c. könyvében írja, hogy a nevelésnek és tanításnak két fő formája van: az evangelizáció, amely a hit ébresztését szolgálja, és a hagyományos vallásos nevelés, amelyben megismerkedünk hitünk keresztény tanításaival.

A Szentírás forrása és alapja a keresztény nevelésnek és oktatásnak: mondanivalónk lényege az Isten üzenete. A Biblia tehát nemcsak „alkalom” vagy „szemléltetőkép”, hanem tekintély, kinyilatkoztatás. Az Újszövetségi Szentírás foglalja magában Jézus életét, tanítását, üdvösségünk történetét, életünk célját.

Az evangéliumok tartalmazzák Jézus pedagógiai módszereit. Már a legkiseb-
bekkel ismertessük meg Jézust, aki számukra vonzó példa, tekintély, az isteni
szeretet küldötte. Szükséges, hogy az ismerkedésnél tartsuk meg az Újszövetség
üdvösségtörténetének sorrendjét, ehhez elegendő a liturgikus év sorrendjét kö-
vetni, Jézus személyére összpontosítani a történéseket. Fontos a Szentírás tör-
téneteiből kiemelni a mai embereknek szóló jelentést: mit üzen az Isten általa ne-
künk? Hogyan alkalmazható mai sorsokra, élethelyzetekre a Szentírás tanítása? ²²

Óvodánkba elsősorban hívő családok gyermekeit várjuk, de fogadjuk azokat
is, akik igénylik a keresztény nevelést, és vállalják, hogy a családban is támogatják
az itt folyó nevelőmunkát. Azok a gyerekek, akik hívő családból érkeznek, már
feltehetően részesültek valamilyen vallásos nevelésben: voltak templomban,
hallottak Jézusról, Istenről, szoktak a szülőkkel együtt imádkozni és talán a
képes Bibliát is nézegették már. Szüleik vagy nagyszüleik példája nyomán kiala-
kult bennük a hitérzék, a természetes hit. Vannak gyerekek, akiket még meg
sem kereszteltek, és nem indítottak el a keresztény életre. Nem volt részük val-
lásos élményben, nincs meg bennük a „jézusi szeretetélmény”²³. A különböző
családból érkezett gyerekek egyöntetűen indítást kapnak a keresztény életre.
Bár tudom, hogy az óvodapedagógusok sem egyformán vélekednek az óvodai
hittan tanításról, de az a tapasztalatom, hogy az óvodáskorú gyerekeknel – kü-
lönösen az öt éves kor után, amikor az értelmi képességeik nagy fejlődést mu-
tatnak – meg kell kezdeni a keresztény nevelés mellett a vallásos tanítást is.
Mint ahogy a gyermek kíváncsi az őt körülvevő világ dolgaira, működésére,
összefüggéseire, úgy a vallásos környezettel is szívesen ismerkedik, ha életkori
sajátosságainak megfelelő, szeretetteljes légkört teremtünk hozzá.

Katolikus óvodánkban módot biztosítunk a szülőkkel való rendszeres kap-
csolattartásra (napi találkozások, szülői értekezletek, fogadóórák előre egyeztetett
időpontban, előadásorozatok, keresztény folyóiratok és szakkönyvek kölcsönzése,
nyílt napok), amellyel megelőzhető vagy korrigálható a „kettős nevelés”, és a
hitre veszélyes nevelési hibák²⁴ (téves vallási képzetekkel, tájékozatlansággal, za-
varos fogalmakkal súlyos károkat is okozhatunk a gyermekek lelki világában).
Az ilyen élmények félelmetes, szürrealisztikus vallásos képzeteket és Isten-képet
alakíthatnak ki a gyerekekben, amit később nagyon nehéz helyrehozni. A kato-
likus óvodákban minden felnőttnek (a dajkának is) kerülnie kell a hitre veszélyes
nevelési hibákat. Az együttműködés során fel kell hívunk a szülők, nagyszülők
figyelmét is ezekre a téves megfogalmazásokra: a „Jézuska”, „jó Istenke” kifeje-
zések helyett a felnőtt Jézusról, a jó Istenről, a Mennyei Atyáról beszéljünk a
gyerekeknek. (Természetesen karácsonykor a kis Jézus születését ünnepejük.)
Nevelői tekintélyünk alátámasztására ne használjuk Istent, ne fenyegetőzzünk
vele és a pokollal, ördögökkel.

Jézust ne tüntessük fel varázslónak (szeretetből segített az embereken, Isteni
hatalmával tett csodát). Fokozatosan vigyük be a köztudatba, hogy a karácsonyi
ajándékozásnál használatos „Jézuska-mese” helytelen, mert a nevelő és Jézus

hitélet is aláassuk vele, és a gyerekek logikáját sem elégíti ki a történet. A bibliai történeteket válogassuk meg a gyerekek számára, és ne úgy adjuk elő nekik, mint egy érdekes mesét. A félreértett ismeret mindig veszélyes lehet, ezért inkább ne beszéljünk számukra még érthetetlen dolgokról. (Az Újszövetségből merít-sünk.) Istennel és a vallással kapcsolatban ne tréfálkozzunk, megnyilatkozásunk tiszteletteljes legyen!

ÓVODAI HITRE NEVELÉSÜNK,
VALLÁSOS NEVELÉSÜNK CÉLJAI

- A családi keresztény nevelés támogatása. (A gyerekek elindítása a keresztény életre, a „mag elültetése”).
- A gyerekek vallási környezet ismeretének megalapozása.
- A családok evangelizálása: Jézus örömhírének átadása.
- Annak megéreztetése, hogy mi, keresztények Isten nagy családjához tartozunk, és Jézusban egymás testvérei vagyunk.
- Az egyházi év ünnepeit valódi tartalommal töltjük meg, a gyermekeket – és rajtuk keresztül a családokat is – tanítsuk meg az ünneplésre.
- Örömmel imádkozzanak minden nap.

Feladataink:

- A teremtés csodájának megláttatása – imádságra nevelés.
- Isten szeretetének megéreztetése a szeretetteljes, imádságos légkörben, a hála érzésének felélesztése.
- Az alapvető hitkézség kialakítása, a „jézusi szeretetélmény” megtapasztaltatása a gyerekekkel.
- Örömteli vallásos élmények nyújtása, vallásos érzelmeik ébresztgetése, erősítése.
- A lelkiismeretük nevelése.
- A hitre veszélyes nevelési hibák kiküszöbölése.
- Más felekezetű családok eltérő szokásainak tiszteletben tartása.
- Szűz Mária személyének megismertetése, megszerettetése a gyerekekkel.

„Nincs igazi igazságosság szeretet nélkül, és nincs igazi szeretet igazságosság nélkül.” (A. Kolping)

Ez a mondat egy igés képelepon több éven át díszítette az otthonunkat. Megfakult – levettem a falról, de még most is őrzöm. Nagyon fontosnak és igaznak érzem ezt a mondást, amely jól érzékelteti az érzelmek, az erkölcs és a hit összefonódását, komplexitását is.

„Valaha ahhoz, hogy a család asztalára kenyér kerüljön, hosszú folyamatnak kellett lezajlania. A gyerek látta a búzát elvetni, nődögélni, érni, learatni, csépelni, magtárba hordani, stb. Életkorának megfelelően részt is vett az ezekhez kap-

csolódó munkafolyamatokban, ünnepekben, néphagyományokban (búzaszentelő, aratóbál, stb.). Ismerte a munkát kísérő és az ünnepekhez kapcsolódó dalokat, szájátva hallgatta az idősebbek adomázását, anekdotázását, dalait, meséit, csetlett-botlott a táncoló felnőttek között, együtt élt a természet változásaival. Tehát mai szóval egy komplex megismerési folyamat tevékeny részesévé vált”.²⁵

Mára a családi nevelés, és annak hagyománymegtartó hatása megingott. A népegyház, amelyben a társadalom és a nép hagyományos életformája egybeesett a vallás és az Egyház értékrendjével, megszűnt. A jelenkor társadalmi felfogásában a kereszténységgel ellentétes szemlélet vált uralkodóvá: a szélsőséges liberalizmus, a vadkapitalizmus, a maffiózók és a politikai manipuláció világában az állampolgárok többsége, de még a vallását gyakorló emberek egy része sem tud tájékozódni. A társadalom belső struktúrájának minden eddiginél gyorsabb iramú átalakulása, a rohamos urbanizáció, a lakásviszonyok és az életforma gyökeres megváltozása, a nők tömeges munkába állása, az elvállaltalanodás, a társadalom hamis értékrendje a világ legtöbb országában válságba sodorta az embert, az intézményeket. A válságba jutott ember családjá, vagy a család nélküli szexuális életközösségek egyre kevésbé képesek ellátni alapvető családi feladataikat, hogy nyugodt életteret, belső biztonságot, érzelmi feltöltődést, erkölcsi mintát nyújtsanak tagjainak és felneveljék a következő (keresztény) nemzedéket.²⁶

Számos egyházi dokumentum hangsúlyozza, hogy egy új stílusú lelkipásztorkodásra van szükség. XVI. Benedek pápa A Föld sója c. könyvében így fogalmaz: „...másfajta, új egyháztörténeti korszak áll előttünk, melyben a kereszténység újra mustármag-jellé válik, látszólag jelentéktelen kis csoportokban, de határozottabban fordulnak szembe a rosszal, és valósítják meg a jót a világban; teret adnak Istennek.”²⁷ Ebben az evangelizációs munkában nagy szerepe van a katolikus óvodáknak, ahol lehetőség nyílik a gyerekek, és rajtuk keresztül a szülők, az egész család érzelmi, erkölcsi és vallásos nevelésére, a családpasztorációra. Az óvodai nevelés a családi nevelésre épül, ezért eredménye nagymértékben függ attól, hogy sikerül-e kiépíteni az együttműködést a szülőkkel. A katolikus óvoda nem vállalhatja át a családi hitre nevelés feladatainak megoldását, de az óvónőkben támaszt, segítőtársat találhatnak a szülők gyermekük neveléséhez. A keresztény hittel még csak ismeredő szülők esetében törekedjünk arra, hogy a gyermek óvodai vallásos nevelésén keresztül a szülőket is megnyerjük és rávezessük a hitélet örömére.

Célunk az, hogy a valós élet nyújtotta minden lehetőséget megragadjunk a keresztény nevelésre. Ahogyan az érzelmek, a kisebb-nagyobb erkölcsi döntések, a jó és rossz harca, a keresztény ünnepek, az imádság átszövi az életünket, úgy kell az óvodai életben is ötvöznünk az érzelmi, az erkölcsi és a vallásos nevelést. A komplexitás lényege az, hogy ezeket a lehetőségeket felismerjük és tudatosan felhasználjuk. Ehhez szükséges a szakmai tudásunk, a keresztény nevelés céljainak, feladatainak, módszereinek, folyamatának és keresztény hitünk tartalmának ismerete. Szükséges még egy kis hajlékonyság, ötletesség, kitartás és mélységes

hit, alázat, hogy mindez nem hiábavaló. Aki Istent szereti, örül a teremtett világnak, az életnek. A vallásosságot a hétköznapiakban is meg kell élnünk. A vallásos nevelés, az erkölcsi és érzelmi nevelés csak akkor hatékony, ha a nevelés egészébe beépül, ha áthatja az egész óvodai életet. Ezt a célt szolgálja a keresztyény nevelés néhány sajátos eszköze, amely a gyerekek lelki fejlődését segíti elő.²⁸

AZ ÖRÖM ÉS RÁCSODÁLKOZÁS A VILÁGRA

A boldogságkeresés vágyát Isten oltotta belénk, de az egész boldogság egyszerre nem birtokolható, hanem örömeinkben élhető át. Óvjuk és tápláljuk a gyermekekben meglévő ösztönös csodálkozni tudást. Tudatosan keressük és velük együtt éljük át az örömet: a test örömeiben (finom étel, ital, nyári pancsolás, simogató napsütés, virágillat, hintázás...), a társakkal való kapcsolatokban, a környező világ szépségeiben, az alkotásban, az ajándékozásban „azt az örömet, amely az ég felé tárja kapuit és a boldog istengyermekség felé vezet.”²⁹ A gyermekek éljék át az óvodában az oltalmazó örömet: elfogadják olyannak, amilyen vagyok – így később azt is elhiszi, hogy Isten is elfogadja és szereti őt.

A HÁLA ÉRZÉSÉNEK FELÉBRESZTÉSE

Az ajándékozás, a testi-lelki bajban nyújtott segítség, a megbocsátás, a gondoskodás által kiváltott pozitív érzelem a hála. Nem szoktatás kérdése csak, hanem a helyes, mértékletes ajándékozás, a társakra, felnőttekre való ráutaltság érzésének megélése által alakul ki. Mi felnőttek, egymás iránti tiszteletteljes beszéddel, dicsérettel, köszönettel tudjuk felébreszteni a hála érzését. Az emberek iránt érzett hála a kiindulópontja az Isten bőkezűsége, gondoskodása láttán kialakuló hálaadásnak.

A CSEND MEGTEREMTÉSE

Harsogó világunkban már egészen megfeledeztünk a csendről. Az állandó zaj kifárasztja idegrendszerünket, elvonja figyelmünket a lényegről, az embertársakkal és a Mennyei Atyával való kapcsolatról. A csend azt jelenti – figyelmesen koncentrálnunk valakire, valamire.

Meg kell tanítanunk a gyerekeket arra, hogy tudjanak elhallgatni a csodálkozástól, „elnémulni” a tisztelettől (pl. a templomba belépve). Csak akkor tudunk Isten felé fordulni, Őt meghallani, akaratát felismerni, ha csendben vagyunk.

AZ AKARAT FEJLESZTÉSE

Nem elég Isten szándékát ismerni, hanem akarnunk is kell azt megtenni. Fontos a gyerekek „jórakész” akaratának kifejlesztése. A fenyegetés, megvesztegetés, manipuláció nem vezet jóra sohasem! Meg kell tanítanunk a gyermeknek,

hogy akaratát megerősítse a jóra – így nem a dolgok uralkodnak felette, hanem ő fogja uralni azokat. A kisgyermek természeténél fogva „én-központú”, és csak lassan tanulja meg a lemondást, ezért nagy türelemre van szükség (megfelelő indítékok, ígélet, szoktatás, sarkallás). A nagybőjtben jó lehetőség kínálkozik arra, hogy a gyerekekkel együtt megéljük az egyszerűséget, a lemondást. Tanítsuk meg őket arra, hogy örömet szerezzünk azoknak, akiket szeretünk, és az embertársakon keresztül Jézusnak és a Jóistennek is.

A LELKIISMERET NEVELÉSE

Az egészen kicsi gyermek még nem tud különbséget tenni jó és rossz között – csak azt érzékeli, hogy van, ami megengedett, és van, ami tilos. Ahogy növekszik, úgy kezdi a saját magatartását megítélni a szülők, nevelők visszajelzéseiből. A dicséret és a feddés segítségével alakítsuk csírázó lelkiismeretüket (fontos a következetesség). Később már a gyermekekkel közösen kutassuk fel a cselekedetek indítékait, tanítsuk meg őket a lelkiismeret vizsgálatára is. Nem szabad Isten büntetésével fenyegetőzni! Az a gyermek, aki fél, nem tudja szeretni az Istent.

A BŰNBÁNAT, A JÓVÁTÉTEL, AZ ENGESZTELÉS

A keresztény pedagógia értékesebbnek tartja a büntetésnél a jóvátételt, mert az aktív cselekvést igényel. A jóvátétel feltételezi a bűnbánatot. Szoktassuk rá a gyermekeket, hogy hibáikat bevallják és bocsánatot kérjenek. Érjük el, hogy azt szeretetből és belátásból fakadó bánatból tegyék. Ne kényszerítsük őket erre, és tanuljunk meg olvasni a tekintetükből, mozdulataikból, lássuk meg rajtuk a bánatot. Mi felnőttek is mutassunk példát a bocsánatkérésben – ezzel bátorítjuk a gyermekeket a hibák beismerésére.

AZ IMÁDSÁGRA NEVELÉS

Az imádság: beszélgetés Jézussal és a Mennyei Atyával. Az imádság alapfeltétele a megfelelő lelkület: az örömteli szív és a bizalom. Először meg kell ismertetnünk, szerettetnünk a gyerekekkel Jézust és általa a Mennyei Atyát, csak azután várhatjuk el, hogy szívesen megszólítsák Őket és beszélgessenek velük.

Megfelelő időt, helyet és nyugodt légkört kell teremtenünk a napi imádságra. Naponta, a reggeli áhítatok alkalmával, az ebéd előtti, utáni imánál, a hittan foglalkozásokon, az ünneplésekkor, a templomlátogatások alkalmával is jó lehetőség kínálkozik az imádságra nevelésre. Esti imára is tanítsuk meg a gyerekeket, és buzdítsuk őket a közös családi imára. Az ima ne legyen hosszú, fárasztó a gyerekek számára, és segítsük őket, hogy megértsék a tartalmát. Tegyük cselekvéssé mozgással, jelkép erejű tárgyak (szív, kavics, kép, kereszt...) körbe-

adásával, énekléssel, párbeszéddel, ismételtetéssel. Középső csoport végén, nagycsoportban próbálkozzunk a saját szavas imával is példamutatásunk nyomán.

AZ ÜNNEPLÉS

Mai felgyorsult világunkban az emberek elfelejtettek ünnepelni. Az ünnepek elvesztették valóságos tartalmukat, a kereskedelem, a pénzvilág kisajátította azokat magának. Katolikus óvodánkban tudatosan törekszünk arra, hogy a családi, társadalmi, egyházi ünnepeket valódi tartalommal töltsük meg, és megtaníttuk a gyermekeket – rajtuk keresztül a családokat – az ünneplésre. Az egyházi év ünnepei jó alkalmak arra is, hogy a gyerekeket családjaikkal együtt bevonjuk az egyházközség közös ünneplésébe, az ünnepi liturgiákba.

A ma nemzedékének fontos kötelessége, hogy a néphagyományokon alapuló népszokások értékeit megőrizzük, a jövő számára átmentsük, és a gyerekekben tudatosan és fokozatosan kialakítsuk népi, nemzeti értékeinkhez, szülőföldünkhöz való jó viszonyt. Az óvodában is számtalan lehetőség van arra, hogy a népi kultúra gazdag világából válogassunk, és változatos hangulatvilágával, cselekményeivel szebbé tegyük az ünneplést (népdalok, népköltészet, népi díszítőművészet, népviselet, néptánc, népzene...). Tudnunk kell, hogy az egyházi év ünnepeihez kapcsolódó népszokásokban a pogánykori hiedelmek is fellelhetők. Ezért a népi kultúránk csak azon elemeit építjük be a katolikus óvodai nevelőmunka folyamatába, amelyek igazodnak hitre nevelésünk céljaihoz és az óvodások életkori sajátosságaihoz (mendikálás, betlehemezés, pásztorjáték, „Szállást keres a Szent Család”, húsvéti tojásfestés, királyválasztás).

Az egyházi év ünnepei óvodánkban:

- Mindenszentek (november 1.)
- Halottak napja (november 2.)
- Szent Erzsébet emléknapja (november 19.)
- Advent (december) –karácsonyvárás
- Szent Miklós emléknapja (december 6.)
- Gyertyaszentelő Boldogasszony napja (február 2.)
- Szent Balázs emléknapja (február 3.)
- Hamvazószerda (február-március) –nagyböjt
- Gyümölcsoltó Boldogasszony napja (március 25.)
- Nagyhét – húsvét (április)
- Pünkösöd (május)
- Úrnapja (június)

A HITRE NEVELÉS TEVÉKENYSÉGFORMÁI

Katolikus óvodánkban a hitre nevelés az egész napot átható folyamat. Ebből emelkedik ki az az öt tevékenységi forma, amely direkt módon biztosít lehetőséget a vallásos nevelésre.

A REGGELI ÁHÍTAT

Reggelente a gyülekezési idő lezárásaként – a mindennapos torna után – a gyerekekkel a csoportszobában felállított „kis oltár” köré gyűlünk össze. Fokozatosan valódi imádsággá alakuljon át ez az 5-10 perc a gyerekek és óvónők számára egyaránt! Az áhítat célja a befelé, majd az Istenre figyelés legyen (a társak számbavétele, imádság a betegekért, a jóakarát felindítása, készület a közös ünneplésekre, hálaadás az évszak ajándékaiért, erő és kedv gyűjtése, kérése a napi tevékenységekhez, a szeretetteljes együttlélhez – jól használható a rövid beszélgetésekhez Szerepi Imréné Lelki beszélgetések az óvodában c. könyve).

A naponta ismétlődő reggeli áhítaton a 3-4 évesek is részt vesznek. Szoros együttműködésre törekedjünk a családdal az imára nevelésben is. Tartsuk szem előtt, hogy az imát imádkozva lehet megtanulni! Szerepeltetni a gyereket az ima elmondásával nem lehet. Ha vendég érkezik, hívjuk őt is a közös imához, külső szemlélő ne legyen! Nagy szükség van a nevelő tapintatára az imádságra nevelésnél, mert a gyerekek bizalma titoktartásra kötelez bennünket.

AZ EBÉD ELŐTTI ÉS UTÁNI IMA

Naponta délben, a megterített asztal körül ülő gyerekekkel elcsendesedünk, és keresztvetés után kötött imát mondunk, énekelünk – áldást kérünk ételünkre. Ezután kimerjük az ételt, és „Jó étvágyat!” kívánunk egymásnak. Étkezés befejezésekor (a maradék összegyűjtése után), hálát adunk az ételért, italért, majd keresztvetéssel fejezzük be az imát. (Szívesen válogatunk az életkornak megfelelő imákat a Jézus hív és vár c. ima- és énekgyűjteményből.)

HITTANFOGLALKOZÁS

A hittanfoglalkozásokon az „Ajánlott éves terv”-ben meghatározott³⁰ témaköröket, témákat dolgozzuk fel beszélgetéssel, szemléltetéssel, dallal, dramatizálással, barkácsolással, imával. A foglalkozások törzsanyagát a Bibliából, Edelényi István A szülők és hitoktatók figyelmébe c. útmutatóból merítjük.

A kötelezően szervezett hittanfoglalkozásokat a nagycsoportosoknak tartjuk október első hetétől, heti egy alkalommal. A foglalkozások időtartamát fokozatosan 20-25 percre is emelhetjük, ha a különböző intenzitású figyelmet igénylő foglalkoztatási formákat váltogatjuk. A hittanfoglalkozásokra is a teremben felállított kisoltár körül gyűlünk össze, de a továbbiakban a foglalkoztatási, szer-

vezeti formát mindig a téma, a tervezett tevékenység, a módszer szerint választjuk meg. Arra törekszünk, hogy az együttlétek élményt adóak legyenek.

Fontosnak tartjuk, hogy a szülők is nyomon követhessék az óvodánkban folyó hitre nevelést. Egy sima lapú füzetbe ragasztjuk be, vagy irattartóba, tasakba gyűjtjük össze a gyerekek munkáit, a „barkácsolt tárgyi emlékeket” a hittanfoglalkozásról, ráírva azt az üzenetet, ami a tanítást összefoglalja (amit aztán az év végén hazavihetnek) – ezáltal is megvalósulhat a családok evangéli-zációja.

KÖZÖS ÜNNEPLÉS

A közösségi élmény megerősítő hatása miatt az egyház év ünnepei közül néhányat az óvodai csoportok együttes ünneplésével szervezünk (adventi 4 gyertyagyújtás, Gyümölcsoltó Boldogasszony, Gyertyaszentelő Boldogasszony...). Részletes kidolgozását, beosztását a mindenkori, a hitre nevelés éves munkatervében rögzítjük.

CSALÁDI MISE

Havonta egy alkalommal egyházközségünk templomába hívjuk a családokat, hogy együtt ünnepeljünk és bevezessük őket az egyházközség életébe. Ezen a szentmisén fiatal családok közössége énekel örömteli, gitáros dalokat, és a szülők végzik a felolvasást is. Nevelőközségünk – az egyházközség néhány fiataljával együtt – a szentmise első része alatt gyermekfoglalkozást tart 3-8 éves gyerekeknek a plébánia hittantermében.

A gyermekfoglalkozásokon az aznapi evangéliumot dolgozzuk fel beszélgetéssel, dallal, imával, barkácsolással, dramatizálással. A szentmisére a felajánlásokor vonulunk be a gyerekekkel, és a továbbiakban együtt ünnepelünk a felnőttekkel a templomban. A szentmise végén minden gyermek hazaviheti a foglalkozáson elkészített „emlékeztetőjét”, amely egyben az Evangélium üzenete is az egész család számára.

AZ ÉRZELMI, ERKÖLCSI ÉS VALLÁSOS NEVELÉS KOMPLEXITÁSÁNAK MEGVALÓSULÁSA A MINDENNAPOKBAN A TÖBBI SZERVEZETT TEVÉKENYSÉGBEN

A JÁTÉK

A gyermek játéka létforma, személyiséggé fejlődésének alapja, fejlesztésének legfőbb eszköze. Ezért nagyon fontos, hogy lehetőséget biztosítsunk arra, hogy a hitre nevelés a gyermekek játékát is áthassa. A szeretetteljes, nyugodt, kreatív légkör segíti a gyermekek ötleteinek szabad áramlását, az alkotó együttműködés kialakulását, az önfelelt játékot. A közösen átélt vallásos élmények, elhangzott

bibliai történetek, ezek szereplői, a liturgikus események is jó játéktémává válhatnak, és így elmélyíthetik az élmények feldolgozását. A megfelelő hely, idő biztosítása az óvónő feladata.

A szerepjátékokban egy-egy liturgikus ünnepkörhöz, vallásos élményhez illő játékeszköz, félkész játék is megindíthatja a gyerekek fantáziáját és felidézheti számukra a családban vagy az óvodában átélt élményt (pl. fehér ingecske, gyertya, pólya – a keresztlést; fehér függönyanyag, selyemvirág csokor, gyűrűk – az esküvőt).

A gyakorló játék során a gyermek mozgást, manipulációt, verbális kifejező-készségét gyakorolja, és közben rácsodálkozik a saját testére, mozdulataira, hangjára, a tárgyakra, a világra és ez örömmel tölti el.

A konstruáló, építő játékban összpontosítja figyelmét, elcsendesedik, átéli az alkotás örömét. A szabályjáték jó alkalom a helyes önismeret és a lelkiismeret nevelésére, az önzetlenség, a lemondás és a türelem kifejlesztésére.

A szabályjátékok témája lehet vallásos tárgyú, ami segíti a pontos fogalomalkotást, az ismeretek bővítését is (pl. keresztény jelképek, a templom berendezésének tárgyai...).

Társas-, kártya-, képkirakó és memóriajátékokat mi magunk is készíthetünk. Az engesztelést, jóvátételt az adódó konfliktusok után következetesen kérjük a gyerekektől a játéktevékenységek során is (pl. ha szétrombolják egymás építményét, durvák egymáshoz, csúfolódnak stb).

ÉNEK, ÉNEKES JÁTÉKOK, ZENEHALLGATÁS

Az óvodai zenei nevelés célja a közös éneklés, énekes játékok megszerettetése, a gyerekek zenei képességeinek fejlesztése és zenei ízlésük formálása, hogy zenét szerető, értő emberekké váljanak. A katolikus óvodában a gyerekek éljék át az éneklés, a zenélés, a táncmozdulatok és a zenehallgatás által Isten dicsőítésének örömét. A zene hozzásegít bennünket, hogy közelebb kerüljünk a Mennyei Atyához, és kérésünk, hálaadásunk, imádságunk kifejezőbb legyen. Kodály Zoltán, Forrai Katalin gyűjtéseinek kívül Gryllus Vilmos dalait is szívesen tanítjuk a gyerekeknek. A Jertek énekeljünk c. református, a Csillagoknak Teremtője c. katolikus gyermekének-gyűjteményekből és a Jézus hív és vár c. ének- és ima-gyűjteményből is válogatunk a liturgikus évek, a bibliai történeteknek és a hittanítás témájának megfelelően.

A zenehallgatás anyagának kiválasztásánál is szem előtt kell tartanunk, hogy óvodánkban keresztény értékeket kell közvetítenie, és a gyerekeken keresztül a szülőket, családokat is befolyásolhatjuk. Ezért a szórakoztatóipar – gyerekeket megcélzó – értéktelen, igénytelen termékeit nem hallgatjuk az óvodában. A gyerekeket legmélyebben az emberi hang, az óvónő tiszta éneke ragadja meg. Később következhet az óvónő hangszeres játéka, majd a „gép-zene”. A népdalkincs, a népzene, a táncmuzika és a klasszikus zene bőséges anyagot kínál (Kaláka együttes, Rakonca együttes, Szvorák Katalin, Csámborgó együttes,

Ghymes, Kolompos együttes; és a klasszikusok: Bach, Mozart, Vivaldi, Prokofjev), ami még kibővíülhet az egyházi zenével (pl. gregorián dallamok, misék, motetták, orgona muzsika és a modern hangvételő – néhol ugyan még kiforratlan – evangéliumi gyermekénekek gitár és szintetizátor kísérettel).

Zenehallgatásra jó alkalom lehet a beszoktatási időben a pityergő gyermekekkel való ölbeni játék – ami megnyugtat, vigasztal; a gyülekezési idő, a séta, az udvari játék alatt adódó témák, a hittanfoglalkozásokból való visszavezetés a játékba, a csendes rajz, kézimunka, barkácsolás foglalkozás, a délutáni csendespihenő előtti, utáni idő. Az improvizálás, az énekes mesélés, a tánclépések próbálgatása, a térformák alakítása mind-mind sok örömet adhatnak és elősegítik a gyermekek és a felnőtt közötti szeretetteljes kapcsolat elmélyítését, a közösségváltást. A hittanfoglalkozásokon, a reggeli áhítatokon mindig élünk a daltanítás lehetőségével.

RAJZOLÁS, MINTÁZÁS, KÉZIMUNKA

A vizuális tevékenységek célja, hogy a gyerekek élményeiket, ismereteiket, érzelmeiket ábrázolással tudják kifejezni, fantáziájuk, esztétikai érzékük fejlődjön és átélhessék az alkotás örömét. Sokféle érdekes alapanyag, eszköz és technika megismertetésével felkeltjük érdeklődésüket, és buzdítással, dicsérrel erősítjük önbizalmukat és ábrázoló kedvüket, hogy az íráshoz szükséges „finommozgások”, a helyes ceruza-, olló- és ecsetfogás 6-7 éves korukra kialakuljon. Ábrázolásaikban, képalakításaikban jelenjenek meg a vallásos nevelés, a bibliai történetek témái, a közös vagy családi vallásos élmények is. A hittanfoglalkozások befejezésekor jó alkalom kínálkozik a téma vizuális feldolgozására, elmélyítésére, kis emlékeztetők barkácsolására.

MESE, VERS, DRAMATIKUS JÁTÉK

Irodalmi nevelésünk célja a versek és mesék megszerettetése, a gyerekek képzelteinek, figyelmének, nyelvi képességeinek fejlesztése. Bábjátékban, dramatikus játékban lehetőségük nyílik a szabad önkifejezésre, az önálló mese- és versmondásra. Az irodalmi anyagok igényes kiválogatásánál a keresztény erkölcsöt, a művészi értéket, az érzelmi nevelést, a pedagógiai, pszichológiai, módszertani tudatosságot mind-mind figyelembe vesszük – így alakítjuk ki a keretertvet, amelyben évszakonként, liturgikus ünnepkörönként gyűjtjük össze a mondókákat, verseket, meséket, verses-meséket, meseregényeket.

A meséhez meg kell követelnünk a csendes figyelmet, amire fokozatosan következetességgel tudjuk megtanítani a gyerekeket. A szükséges légkör magától nem alakul ki, így a kötött foglalkoztatási formát választottuk. Kis „szertatást” komponáltunk a mese elé, hogy a mesei hangulatot előre jelezzük (hívogató furulyaszó, „mese-párnák”, karosszék...). A verseket, mondókákat a játékba integráljuk és egész nap lehetőséget biztosítunk arra, hogy képeskönyveket, bibliai

témájú könyveket, képes Bibliát nézegessenek a gyerekek (ez utóbbiakat az óvónővel együtt – így megismerkedhetnek bibliai történetekkel, azok erkölcsi üzenetével). Egy mese többszöri meghallgatása után próbálkozhatunk a dramatizálással, bábozással, amelyben mesehősökkel újra élhetik a különböző érzelmeket, erkölcsi tanítást.

A KÖRNYEZET TEVÉKENY MEGISMERÉSE ÉS VÉDELME

Tevékenységek szervezésének célja óvodánkban a teremtett világ szépségére való rácsodálkozás, a gondviselő Isten mindenhatóságának, szeretetének megéreztetése, az iránta való hála érzésének felébresztése, az ember felelősségének megláttatása. (Folyamatos és alkalmi megfigyelések, gyűjtések, képválogatás, tablóképzés, szimulációs játékok, folyóiratok, képeskönyvek, enciklopédiák nézegetése, diaképek vetítése.)

Rá kell ébresztenünk a gyerekeket, hogy mi emberek is társai lehetünk Istennek a teremtésben, ha tiszteljük, óvjuk, védjük és szépítjük világunkat. A tevékenységek témáit az évszakok váltakozása, a növények, állatok, emberek élete és a liturgikus ünnepkörök adják. Ideális munkaformája a mikro-csoportos foglalkoztatás, amikor lehetőség adódik az óvónő és gyermek közti személyes beszélgetésre is.

MOZGÁS, MOZGÁSOS JÁTÉKOK, TESTNEVELÉS

Az óvodások életkori sajátosságuk szerint is mozgások, tevékenykedés által szereznek információt, tapasztalatot környezetükről, ezek kapcsán fejlődnek értelmi és szociális képességeik, egész személyiségük. A mozgásfejlesztés célja és fő feladatai: a gyerekek természetes mozgáskedvének megőrzése, a felszabadult, örömteli mozgás megszerettetése. Rendszeres mozgással az egészség megőrzése, a testi képességek, az erőnlét fejlesztése, mozgástapasztalatok bővítése.

A keresztény nevelés célkitűzésének megfelelően jókedvvel, vidámsággal, dicsérettel, buzdítással vegyünk rá minden gyermeket arra, hogy akaraterejét megfeszítve szerezze meg uralmát teste felett, és kiszabaduljon a lustaság és tepedség állapotából. A mozgásfejlesztés megvalósulhat játékba integrálva szabad mozgással, a kötelezően szervezett, mindennapos testnevelések és a heti egy-két alkalommal megtartott testnevelés foglalkozásokon. Ezek jó alkalmak arra is, hogy megismertessük a gyerekekkel a fegyelmezett, összeszedett mozgást is.

MUNKAJELLEGŰ TEVÉKENYSÉGEK

Ezen tevékenységek célja óvodánkban a munkavégzés, az ünnepre való készülődés örömeinek átélése, a hála megéreztetése a felnőttek gondoskodásáért (a munka fáradtságának átélése után a gyermek is képes ezt megérteni), az akarat, a kitartás, az önfeláldozás, a szolgálat képességeinek kifejlesztése. A hiba, a tévedés jóvátételére való szoktatás. Óvodánkban ezen tevékenységek tartalmát

a gyerekek önmagukkal kapcsolatos és a társaikkal végzett munka adja. A környezet tevékeny megismerése és védelme is sokféle tevékenységre teremt lehetőséget: kerti, udvari munkák, növény- és állatgondozás, a környezet díszítése, tisztántartása, a templomkert egy részének gondozása, a kápolnában, a csoportszobában levő kis oltár díszítése friss virágokkal, gyermekmunkákkal.

ÖSSZEGZÉS

„Földünk legdöntőbb ügye kétségtelenül az, hogy mi lesz köztünk a szeretet sorsa. A szeretet képviselője ránk, keresztényekre van bízva. Nekünk kell vele kovászosítani az egész emberiséget. Nem elég egy-egy keresztény erőfeszítése, az egyházközségeket, az egyházmegyéket, az egész Egyházat kell a Jézustól nekünk adott legnagyobb hatalom, a szeretet támaszpontjának kiépíteni.”³¹

„A hívők Mária-tisztelete... megmutatja a csillogó érzéket az iránt, hogy miként lehetséges egy ilyen szeretet: az Istennel való bensőséges egyesüléssel, azzal, hogy Isten teljesen áthatja az embert, s így, aki Isten szeretetének a forrásából itta a szeretetet, maga is forrássá válik, melyből „az élő víz folyói fakadnak” (Jn 7,38). Mária, a szűz, az anya megmutatja, mi a szeretet, honnan nyeri a mindig megújuló erőt. Rábízzuk az Egyházat, küldetését a szeretet szolgálatában:

Szentséges Szűz Mária, Isten Anyja,
Te ajándékoztad a világnak
az igaz világosságot,
Jézust, a te Fiadat – Isten Fiát.
Te teljesen ráhagyatkoztál
Isten meghívására,
s így a jóság forrásává lettél,
mely Istentől fakad.
Mutasd meg nekünk Jézust! Vezess minket Őhozá!
Taníts meg minket megismerni és szeretni Őt,
hogy mi magunk is valóban szerető emberek,
és az élő víz forrásai lehessünk
egy szomjazó világban.³²

(XVI. Benedek pápa imája)

BIBLIOGRÁFIA

- 3-7 éves korú gyermekek vallásos és erkölcsi nevelésének ajánlott éves terve. Budapest, 2004, KPSZTI.
- XVI. BENEDEK PÁPA: *Az Isten szeretetét*. Budapest, 2006, Szent István Társulat.
- A II. Vatikáni Zsinat tanítása. Budapest, 1992, Szent István Társulat.
- BALÁZSNÉ SZÜCS JUDIT – SZAITZNÉ GREGORITS ANNA: *Szabadon, játékosan, örömmel*. 2003, Szort Bt.
- BLANCO LAURA – CARBONELL SILVIA: *Erények és értékek*. Budapest, 2005, Kálvin János Kiadó.
- CAMPBELL, ROSS: *Éltre szóló ajándék*. Budapest, 1992, Harmat Kiadó.
- CHAPMAN, GARY: *Családi összhangzattan*. Budapest, 2002, Harmat Kiadó.
- CSANÁD BÉLA: *Keresztény valláspedagógia*. Budapest, 2001, Jel Könyvkiadó.
- DOBOS LÁSZLÓ: *Világiak a plébániai lelkipásztorkodásban*. Abaliget, 1996, Lámpás Kiadó.
- DOBSON, JAMES : *Az akaratos gyerek*. Budapest, 2007, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány.
- GOLEMAN, DANIEL: *Érzelmi intelligencia*. Budapest, 1997, Háttér Kiadó.
- GYÖKÖSSY ENDRE: *Együtt a szeretetben*. Budapest, 1991, Református Zsinati Iroda.
- Jézus hív és vár – ima- és énekgyűjtemény*. Budapest, 2003, KPSZTI.
- OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ: *Óvodások hitre nevelése*. 2001, Márton Áron Kiadó.
- PALÁNKAY GAUSZ TIBOR S. J.: *Szeretetből nőtt egyházközség*. 1995, Szent Gellért Kiadó.
- PÁLHEGYI FERENC: *Van e keresztyén pedagógia?* Budapest-Pasaréti Ref. Egyházközség kiadványa, 1994
- PÁLHEGYI FERENC: *Pedagógiai kalauz*. 1997, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola.
- RATZINGER, JOSEPH: *A Föld sója*. Budapest, 1997, Szent István Társulat.
- RÉDLY ELEMÉR: *Kateketika*. Eger, 1995, Egri Érseki Hittudományi Főiskola.
- S. GYURKOVICS MÁRIA – EISENBARTH KRISZTINA (szerk.): *Isten gyermekei vagyunk*. 2002, Jel Kiadó.
- STEPHENS LARRY: *Gyermekek hite*. Budapest, 1999, Harmat Kiadó.
- SZEREPI IMRÉNÉ: *Lelki beszélgetések óvodások számára*. Budapest, 1998, Szent Gellért Kiadó.
- SZEREPI IMRÉNÉ szerk.: „Ajándék a világ”. Katolikus szemléletmód, a vallásos és erkölcsi nevelés megvalósulása a külső világ tevékeny megismerésében. Budapest, 2005, KPSZTI.
- Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján. Budapest, 1997, Szent Jeromos Bibliatársulat.

- TARJÁNYI ZOLTÁN: *Pedagógia III.* Budapest, 1999, Szent István Társulat.
TILMANN KLEMENS: *Hogyan beszéljünk ma Istenről a családban.* 1994, Jel Kiadó.
UZSALYNÉ DR. PÉCSI RITA előadása a Katolikus Óvodák Szakmai Konferenciáján, Budapest, KPSZTI, 2006.

JEGYZETEK

- ¹ PÁLHEGYI FERENC: *Van e keresztyén pedagógia?* Budapest-Pasaréti Ref. Egyházközség kiadványa, 1994, 8.o.
- ² uo. 3.o.
- ³ PÁLHEGYI FERENC: *Pedagógiai kalauz.* 1997, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, 39.o.
- ⁴ OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ: *Óvodások hitre nevelése.* 2001, Márton Áron Kiadó, 24.o.
- ⁵ VÖ. GYÖKÖSSY ENDRE: *Együtt a szeretetben.* Budapest, 1991, Református Zsinati Iroda, 14–15.o.
- ⁶ *A II. Vatikáni Zsinat tanítása – Nyilatkozat a keresztyén nevelésről.* Budapest, 1992, Szent István Társulat.
- ⁷ CAMPBELL, ROSS: *Életre szóló ajándék.* Budapest, 1992, Harmat Kiadó, 31.o.
- ⁸ OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ: *Óvodások hitre nevelése.* 35–36.o.
- ⁹ GOLEMAN, DANIEL: *Érzelmi intelligencia.* Budapest, 1997, Háttér Kiadó, 291–292.o.
- ¹⁰ UZSALYNÉ DR. PÉCSI RITA előadása a Katolikus Óvodák Szakmai Konferenciáján, Budapest, KPSZTI, 2006.
- ¹¹ GOLEMAN, DANIEL: *Érzelmi intelligencia.* 288–290.o.
- ¹² CAMPBELL, ROSS: *Életre szóló ajándék.* 30–34.o.
- ¹³ CHAPMAN, GARY: *Családi összehangzattan.* Budapest, 2002, Harmat Kiadó, 76–80.o.
- ¹⁴ OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ: *Óvodások hitre nevelése.* 36–37.o.
- ¹⁵ TARJÁNYI ZOLTÁN: *Pedagógia III.* Budapest, 1999, Szent István Társulat, 67.o.
- ¹⁶ OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ: *Óvodások hitre nevelése.* 31–32.o.
- ¹⁷ PÁLHEGYI FERENC: *Pedagógiai kalauz.* 38.o.
- ¹⁸ Uo. 43.o.
- ¹⁹ DOBSON, JAMES : *Az akaratos gyerek.* Budapest, 2007, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, 46.o.
- ²⁰ Uo. 156–157.o.
- ²¹ PÁLHEGYI FERENC: *Pedagógiai kalauz.* 102–104.o.
- ²² CSANÁD BÉLA: *Keresztyén valláspedagógia.* Budapest, 2001, Jel Könyvkiadó, 68–74.o.
- ²³ RÉDLY ELEMÉR: *Kateketika.* Eger, 1995, Egri Érseki Hittudományi Főiskola, 33.o.
- ²⁴ Uo. 36.o.
- ²⁵ BALÁZSNÉ SZÜCS JUDIT – SZAITZNÉ GREGORITS ANNA: *Szabadon, játékosan, örömmel.* 2003, Szort Bt., 11.o.
- ²⁶ DOBOS LÁSZLÓ: *Világok a plébániai lelképásztorkodásban.* Abaliget, 1996, Lámpás Kiadó, 67.o.
- ²⁷ RATZINGER, JOSEPH: *A Föld sója.* Budapest, 1997, Szent István Társulat, 12.o.
- ²⁸ OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ: *Óvodások hitre nevelése.* 39–44.o.
- ²⁹ EVA PETRIK: *Gyermekeimmel.* Bécs, 1974, OMC, 19.o.
- ³⁰ OROSSNÉ SEPER ILDIKÓ: *Óvodások hitre nevelése.* 57–60.o.
- ³¹ PALÁNKAY GAUSZ TIBOR S. J.: *Szeretetből nőtt egyházközség.* 1995, Szent Gellért Kiadó, 54.o.
- ³² XVI. BENEDEK PÁPA: *Az Isten szeretet.* Budapest, 2006, Szent István Társulat, 50–51.o.

TARTALOM

BEVEZETŐ GONDOLATOK	1
I. A KERESZTÉNY EMBERKÉP	
ÉS PEDAGÓGIAI GONDOLKODÁS	1
A KERESZTÉNY NEVELÉS LEGFONTOSABB MÓDSZERE A PÉLDAMUTATÁS.....	3
II. KATOLIKUS ÓVODÁNK A GYERMEKEKÉRT VAN	4
AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK LEGFŐBB IGÉNYE AZ ÉRZELMI BIZTONSÁG	4
AZ EMBER LEGBELSŐBB LÉNYÉT TEKINTVE KÖZÖSSÉGI LÉTEZŐ	6
AZ ÉRZELMI NEVELÉSSEL KAPCSOLATOS FELADATAINK	
ÓVODÁNK NEVELÉSI PROGRAMJÁBAN	7
AZ ERKÖLCSI NEVELÉSSEL KAPCSOLATOS CÉLJAINK ÉS FELADATAINK	
ÓVODÁNK NEVELÉSI PROGRAMJÁBAN	9
ELINDÍTÁS A KERESZTÉNY ÉLETBE	10
ÓVODAI HITRE NEVELÉSÜNK, VALLÁSOS NEVELÉSÜNK CÉLJAI.....	12
A HITRE NEVELÉS TEVÉKENYSÉGFORMÁI	17
AZ ÉRZELMI, ERKÖLCSI ÉS VALLÁSOS NEVELÉS KOMPLEXITÁSÁNAK MEGVALÓSU- LÁSA A MINDENNAPOKBAN A TÖBBI SZERVEZETT TEVÉKENYSÉGBEN	18
ÖSSZEGZÉS.....	22
BIBLIOGRÁFIA.....	23
JEGYZETEK.....	24